

NIKA A KOEXISTENCE

Populační ekologie živočichů

Ekologická nika

- nároky druhu na podmínky a zdroje, které organismu umožňují přežít a rozmnožovat se
- různé koncepce:
  - **Grinell** (1917) – stanovištní nika, vztah daného druhu k prostředí
  - **Elton** (1927) – funkční nika, role a funkce druhu ve společenstvu (herbivor, karnivor, apod.), ovlivňuje ostatní druhy a spoluurčuje jejich niky
  - **Hutchinson** (1957) – realizovaná a fundamentální nika, matematické pojetí, mnohorozměrný hyperprostor definovaný počtem limitujících faktorů

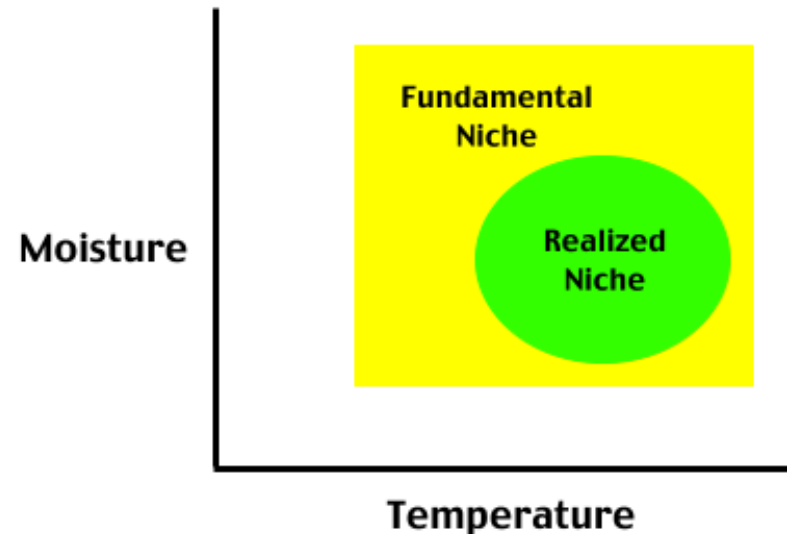
Ekologická nika

Fundamentální nika –

teoretická, nepřítomnost predátorů
a kompetitorů, celkový potenciál

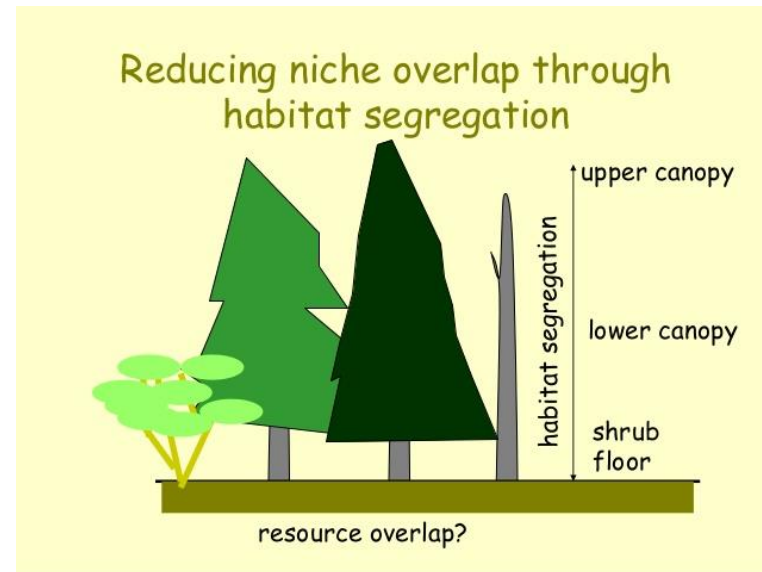
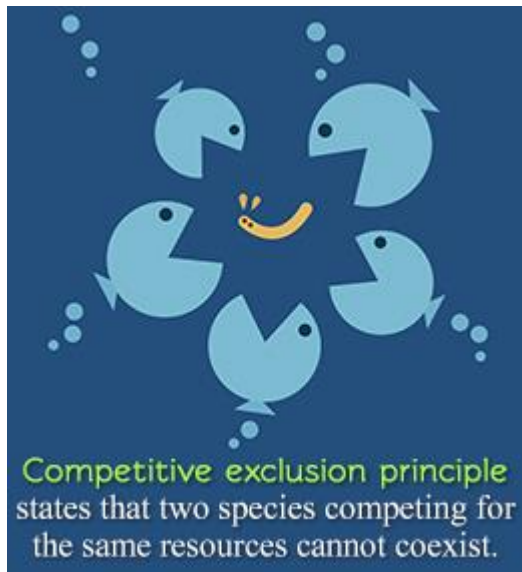
Realizovaná nika – výsek

fundamentální niky skutečně
využívaný v přítomnosti ostatních
organismů

Koexistence

- **Gausův princip kompetičního vyloučení**
  - v homogenním prostředí nemohou koexistovat 2 druhy se stejnými nároky na prostředí
- následkem **kompetiční vyloučení** nebo **segregace nik**

Biodiverzita navzdory kompetici

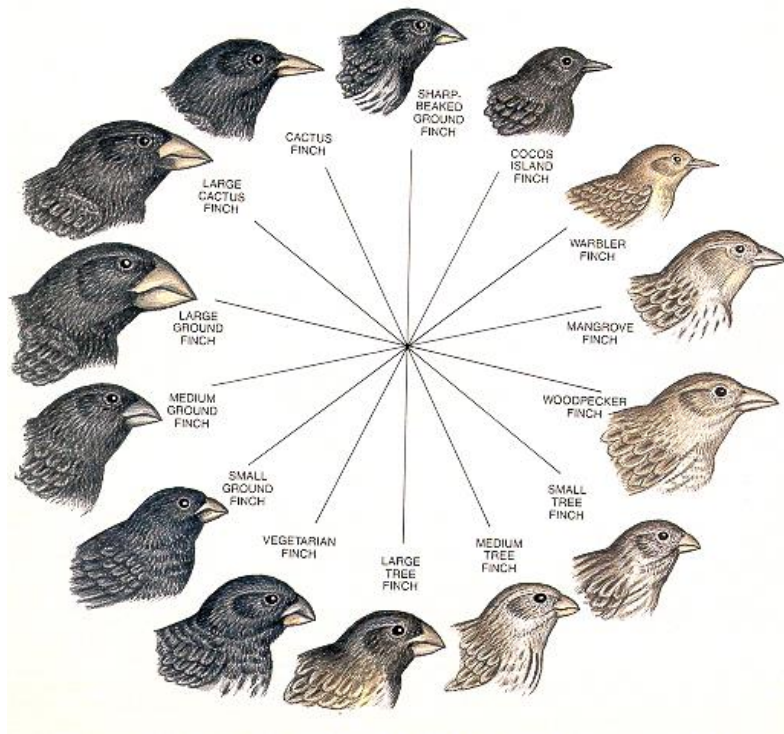
- rozpor mezi teorií a pozorováním
- vysvětlení složitější, než jednoduché modely kompetice
- **prostředí není homogenní** – mozaika vhodných a nevhodných stanovišť
- proměnlivost zdrojů v čase – systémy nemusí dosáhnout ekvilibria a slabší kompetitor není vyloučen
- výsledek kompetice ovlivněn také konzumenty: herbivory, predátory nebo parazity
- i prostorové měřítko – druhy nemusí koexistovat lokálně, ale jen regionálně
- nejjednodušší vysvětlení koexistence druhů – **segregace nik**

Segregace nik

- A. **podle zdrojů** – specializace na odlišné zdroje nebo vystavení predaci závisle na frekvenci jedinců
  - B. **podle času** – druhy limitovány stejným zdrojem nebo nepřítelem, ale liší se dobou, kdy využívají daný zdroj nebo kdy jsou vystaveni predaci
  - C. **podle prostoru** – liší se místem, kde je zdroj využíván nebo kde jsou vystaveny predaci
-
- k oddělení **druhových nik** může dojít podél 4 os: zdrojů, nepřátel, času a prostoru
  - **koncepte limitující podobnosti** – nejmenší možný rozdíl v nice, který ještě umožňuje koexistenci

Oddělení nik podle zdrojů

- diferenciace nik v důsledku specializace druhů na různé zdroje

adaptivní radiace v morfologii zobáku u Darwinových pěnkav na Galapágách – diferenciace nik podle velikosti rostlinných semen

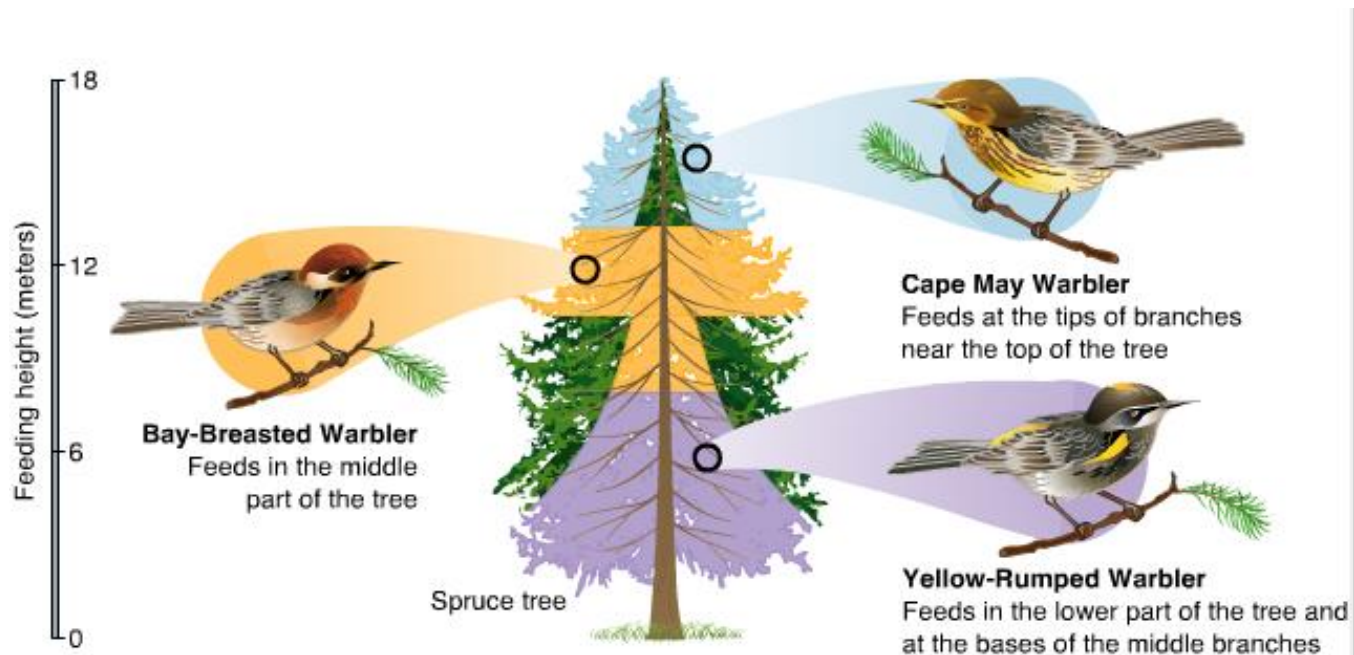
Oddělení nik v čase

- přírodní prostředí se mění v čase počínaje diurnálními cykly a konče klimatickými změnami
- časová proměnlivost prostředí vytváří podmínky pro diferenciaci nik mezi druhy
- 2 scénáře koexistence druhů:
  - **Nelineární odpověď k dostupnosti zdroje** – existuje 1 limitující zdroj a 2 druhy, jednomu se lépe daří při vyšší dostupnosti zdroje, druhému při nižší dostupnosti – probíhá fluktuace dostupnosti zdroje, která umožňuje koexistenci
  - **Efekt zásoby** – existuje 1 limitující zdroj, rozdíly jsou v proměnlivosti prostředí a následnému rekrutmentu druhů, jeden rok nepříznivý pro A, druhý pro B – odlišná regenerační nika (vyžadují jiné podmínky pro vlastní regeneraci), slabší kompetitor je čas od času zvýhodněn, přežití nepříznivého období ve formě semenné banky nebo dormantních vajíček

Oddělení nik v prostoru

- intenzivní výzkum – mnoho názorů, obtížná klasifikace
- vznik prostorových nik v kompetičním prostředí, které je prostorově **homogenním** nebo **heterogenním**

Oddělení nik v prostoru

1. Homogenní prostředí

- kompetiční schopnosti druhů nezávisí na prostředí, ale na mezidruhových rozdílech
- na menší škále (lokální společenstva) i na větší (metaspolečenstvo)
- mechanismy vedou k lokální i regionální koexistenci
- několik mechanismů – vždy existuje intraspecifická agregace a interspecifická segregace

Mechanismy

- **Trade-off v životních historiích** – př. vztah kompetice-kolonizace (časté disturbance umožňují existenci slabšího kompetitora, který je lepší kolonizátor)
- **Heteromyopia** – model prostorové koexistence, při silné intraspecifické kompetici vznikají lokální poklesy v hustotě (až mezery) – prostor pro slabšího kompetitora

Oddělení nik v prostoru

Příklad

Journal of Ecology 1999,
87, 899–912

Seed mass and the competition/colonization trade-off: a sowing experiment

LINDSAY A. TURNBULL, MARK REES* and MICHAEL J. CRAWLEY

Department of Biology, Imperial College, Silwood Park, Ascot, Berkshire SL5 7PY, UK

- trade-off mezi kompeticí a kolonizací pozorován na písčitých dunách a vápnatých trávnících
- druhy s těžšími semeny byly dobrými kompetitory, ale slabými kolonizátory, protože produkovaly málo semen
- druhy s lehkými semeny produkovaly hodně semen s dobrým rozptylem – lepší kolonizátoři
- v prostředí vznikali neustálými disturbancemi stanoviště vhodné k rekolonizaci – obsazeny kompetičně slabšími druhy

Oddělení nik v prostoru

Příklad

Filling a gap: dynamics of space occupancy on a mussel-dominated subtropical rocky shore

Mutsunori Tokeshi¹, Leonardo Romero²

¹School of Biological Sciences, Queen Mary and Westfield College, University of London, Mile End Road, London E1 4NS, United Kingdom

²Laboratorio de Zoología Marina, Facultad de Ciencias Biológicas, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Apartado 1898, Lima-100, Perú

- trade-off mezi kompeticí a kolonizací popsán u mořských bezobratlých žijících sedentárně na skalnatém pobřeží
- volné plošky nejdříve obsazuje rychle kolonizující vilejš *J. cirratus*
- následně je vytlačen kompetitivnější slávkou *S. algosus*

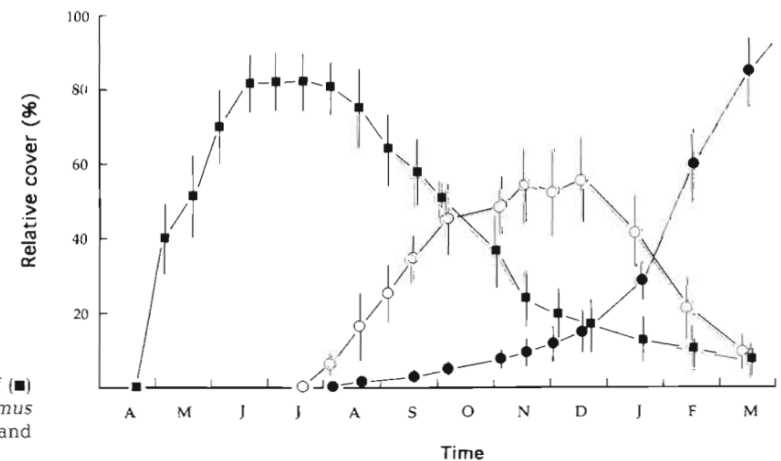

Fig. 1. Variation in relative cover (± 1 SE) of (■) barnacles *Jehlius cirratus* and *Notochthalamus scabrosus*, (○) *Phragmatopoma moerchi* and (●) *Semimytilus algosus*

Oddělení nik v prostoru

2. Heterogenní prostředí

- prostorová proměnlivost biotických a abiotických faktorů
- kompetiční hierarchie se mohou měnit
- heterogenita se vyskytuje spíše na větší škále (metaspolečenstvo)
- jak lokální, tak regionální kompetice
- pravděpodobnější regionální koexistence a lokální vyloučení

Mechanismy

- **nelineární odpověď ke zdrojům** – analogická jako v čase, ale dostupnost zdrojů kolísá v prostoru
- **prostorový efekt zásoby** – taky analogie s časem, vznik příznivých a nepříznivých míst
- **závislost míry populačního růstu a lokální density** – málo prozkoumáno

Oddělení nik v prostoru

Příklad

VOL. 157, NO. 3 THE AMERICAN NATURALIST MARCH 2001

Competition along a Spatial Gradient of Resource Supply: A Microbial Experimental Model

C. T. Codeço^{1,*} and J. P. Grover²

- empirická evidence dokládající prostorové oddělení nik v heterogenním prostředí vzácná
- doklady z laboratorních experimentů – speciální vícekomorový heterogenní chemostat – **gradostat**
- studium kompetice mezi zelenou řasou a dvěma bakteriemi v protichůdných vodních gradientech P a C
- řasy a bakterie dominovaly na opačných koncích gradientu a rozptyl z těchto příznivých míst umožnil koexistenci i v nepříznivých místech